

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Stephani Balvzii Miscellaneorum Liber ... Hoc est,
Collectio Veterum monumentorum, quæ hactenus
latuerant in varijs codicibus ac bibliothecis**

Baluze, Etienne

Parisiis, 1679

Passiones sanctorum Saturnini, Dativi, & sociorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14735

INCIPIUNT CONFESIONES

& actus martyrum Saturnini Presbyteri, Felicis, Dativi, Ampelij, ceterorumque infra scriptorum, qui propter collectas & scripturas dominicas sub Anulino tunc Proconsule Africae die pridie Idus Februarij Carthagine Dominum confessi diversis locis temporibusque discretis beatissimum sanguinem profuderunt.

Qui religionis sanctissimæ fide exultat & gloriatur in Christo, quique dominica veritate gaudet, errore damnato, ut Ecclesiam catholicam teneat, sanctamque communionem à prophana discernat, acta martyrum legat, quæ necessariò in archivo memoriæ conscripta sunt, ne seculis transeuntibus obsolesceret gloria martyrum & damnatio traditorum. Aggredior itaque cælestes pugnas novaque certamina gesta per fortissimos milites Christi, bellatores invictos, martyres gloriosos, aggredior inquam ex actis publicis scribere, non tam ingenio præditus quàm civili quo illis sum amore conjunctus, consultu quidem hoc faciens, duplici scilicet modo, ut & imitatoribus eorum ad martyrium animos præparemus, & quos vivere in perpetuum atque cum Domino Christo regnare confidimus, etiam confessionis ipsorum pugnas atque victorias, cùm in litteris diggerimus, aternæ memoriæ conferamus. Sed non invenio, fratres dilectissimi, quibus utar exordiis, quove principio laudis aggrediar sanctissimorum martyrum felicissimam confessionem. Magnis enim rebus magnisque virtutibus raptor; & quicquid est quodin ipsis aspicio, hoc totum divinum atque cæ-

leste admiror, in devotione fidem, in vita sanctitatem, in confessione constantiam, in passione victoriam. Quæ res quanto solæ in suis virtutibus fulgent, tanto sunt omnes in singulis martyribus clariores. Placet igitur in principio causam ipsius belli tractare totiusque mundi discrimen necessariò breviter omni celeritate discurrere; ut agnita veritate, & præmia martyrum & pœnas quis noverit traditorum.

II. Temporibus namque Diocletiani & Maximiani bellum diabolus Christianis indixit isto modo ut sacrosancta Domini testamenta scripturasque divinas ad exurendum peteret, basilicas dominicas subverteret, & ritus sacros cœtusque sanctissimos celebrari Domino prohiberet. Sed non tulit exercitus Domini Dei immane præceptum, sacrilegamque jussionem perhorruit; & mox fidei arma corripuit, descendit in prælium, non tam contra homines quàm contra diabolum pugnaturus. Et quamvis tradendo gentilibus scripturas dominicas atque testamenta divina prophanis ignibus comburenda, à fidei cardine cecidere nonnulli, conservando tamen eas, & pro ipsis libenter suum sanguinem effundendo, fortiter fecere quamplurimi, quique pleni Deo, devicto atque prostrato diabolo, victricem palmam in passione gestantes, sententiam in traditores atque in eorum consortes, qua illos ab Ecclesiæ communione rejecerant, cuncti martyres proprio sanguine consignabant. Fas enim non fuerat ut in Ecclesia Dei simul essent martyres & traditores. Advolabant igitur undique versum ad certaminis campum immensa agmina confessorum; & ubi quisque hostem repererat, castra illic dominica collocabat. Namque in civitate Alutineni in domo Occani Felicis, cum bellica caneret tuba, dominica signa gloriosi martyres erexerunt; ibique celebrantes ex more dominica sacramenta, à coloniæ magistratibus atque ab ipso statio-

nario milite apprehenduntur, Saturninus Presbyter cum filiis quatuor, id est, Saturnino juniore & Felice lectoribus, Maria sanctimoniali, Hilarione infante, itemque Dativus, qui & senator, Felix, alius Felix, Emeritus, Ampelius, Rogatianus, Quintus, Maximianus, Thelca, Rogatianus, Rogatus, Ianuarius, Cassianus, Victorianus, Vincentius, Cæcilianus, Restituta, Prima, Eva, Rogatianus, Guinallius, Rogatus, Pomponia, Secunda, Ianuaria, Saturnina, Martinus, Elautus, Felix, Margareta major, Honorata, Regiola, Victorianus, Pelusius, Faustus, Dacianus, Matrona, Cæcilia, Victoria, Herectina, secunda Matrona, Ianuaria.

III. Qui apprehensi producebantur alacres ad forum. Adhuc in primum certaminis campum prior Dativus ibat, quem sancti parentes candidum senatorem cælesti curiæ genuerunt. Ibat etiam Presbyter Saturninus numerosa vallatus propagine liberorum; cujus partus partem sibi sociam martyrio destinavit, partem sui nominis pignus Ecclesiæ relinquebat. Hos agmen dominicum sequebatur, in quo fulgebat cælestium splendor armorum, scutum fidei, lorica justitiæ, salvationis galea, & gladius bifrons sermo Dei: quorum præsidio fulti, spem victoriæ fratribus promittebant. Sed jam ad suprædictæ civitatis pervenerunt forum. Ibi primùm congressi, confessionis palmam magistratus elogio sustulerunt. In isto namque foro jam pro scripturis dominicis dimicaverat cælum, cùm Fundanus civitatis quondam Episcopus scripturas dominicas traderet exurendas: quas cùm magistratus sacrilegus igni apponeret, subito imber sereno cælo diffunditur, ignis scripturis sanctis admotus extinguitur, grandines adhibentur, omnisque ipsa regio pro scripturis dominicis, elementis furentibus, devastabatur. De hac igitur civitate martyres Christi exoptata prima vincula susceperunt; directi-

que ad Carthaginem, alacres ac læti per totum iter hymnos Domino canticaque psallebant. Qui cum ad officium Anulini tunc Proconsulis pervenirent, starentque in acie constanter ac fortiter, sævientis impetus diaboli dominica constantia retundebant. Sed cum non contra omnes simul milites Christi diabolica rabies prævaleret, singulos in certamina postulavit. Quorum certaminum pugnas non tam meis exequar quam martyrum dictis; ut & sævientis hostis audacia in tormentis atque in ipsa sacrilega invectione noscatur, & Christi Domini præpotentis virtus in tolerantia martyrum atque in ipsa confessione laudetur.

IV. Cum igitur ab officio Proconsuli offerrentur, suggerereturque quod à magistratibus Alutiniensium transmissi essent Christiani qui contra interdictum Imperatorum & Cæsarum collectam dominicam celebrassent, primùm Proconsul Dativum interrogat cujus esset conditionis & utrum collectam fecisset: qui cum se Christianum & in collecta fuisse profiteretur, auctor ab ipso collectionis sanctissimæ postulatur; statimque jubetur officium eundem in equuleum sublevare extensumque unguis præparare. Sed cum carnifices jussa crudelia atroci velocitate complerent, starentque sævientes in dictis, & denu- datis ad vulnera martyris lateribus, erectis unguis imminerent, subito sese per medium Thelica fortissimus martyr tormentis subjecit & clamavit, Quia Christiani sumus nos, Nos, inquit, collegimus. Statimque Proconsulis furor exarsit, & ingemiscens, spiritali gladio graviter vulneratus, martyrem Christi gravissimis ictibus tutulit, in equuleum suspensum extendit, unguis perstridentibus laniavit. At contra gloriosissimus Thelica martyr media de ipsa carnificum rabie hujusmodi preces Domino cum gratiarum actione effundebat: Deo gratias. In nomine

tuo, Christe Dei filius, libera servos tuos. Talia precanti Proconsul, Quis est, inquit, auctor tecum congregationis vestrae? Qui crudelius saevienti carnifici clara voce respondit: Saturninus Presbyter & omnes. O martyrem primatum omnibus dantem. Non enim Presbyterum fratribus praetulit, sed Presbytero fratres confessionis consortio copulavit. Quarente igitur Proconsule Saturninum, ostendit, non quod illum prodiderit, quem secum adversus diabolum pariter dimicare cernebat, sed ut illi panderet integrè se celebrasse collectam, quando cum ipsis etiam Presbyter fuerat. Manabat igitur cum voce sanguis Dominum deprecantis, & praceptorum evangelij memor, inimicis suis veniam martyr in ipsa corporis sui laniamenta poscebat. Inter ipsos namque vulnerum gravissimos cruciatus, tortores pariter & Proconsulem his vocibus exprobrabat. Injustè facitis, infelices, contra Deum facitis. Deus altissime, noli illis consentire ad haec peccata. Peccatis, infelices, adversus Deum facitis. Custodimus praepcepta Dei altissimi. Injustè agitis, infelices; innocentes laniatis. Non sumus homicidae, non fraudem fecimus. Deus, miserere. Gratias tibi ago. Pro nomine tuo, Domine, da sufferentiam. Libera servos tuos de captivitate hujus seculi. Gratias tibi ago, nec sufficio tibi gratias agere. Et cum ictibus ungarum concussa fortius latera sulcarentur, profluentisque sanguinis unda violentis tractibus emanaret, Proconsulem sibi dicentem audivit: Incipies sentire quae vos pati oporteat. Et adjecit: Ad gloriam. Gratias ago Deo regnorum. Apparet regnum aeternum, regnum incorruptum. Domine Iesu Christe, Christiani sumus, tibi servimus; tu es spes nostra, tu es spes Christianorum. Deus sanctissime, Deus altissime, Deus omnipotens, tibi laudes pro nomine tuo agimus. Cui talia oranti cum à diabolo per judicem di-

ceretur, Custodire te oportuit iussionem Imperatorum & Cæsarum, Defatigato jam corpore, forti atque constanti sermone victor animo proclamavit: Non curo nisi legem Dei, quam didici. Ipsam custodio, pro ipsa moriar, in ipsa consumor, præterquam non est aliud. Talibus itaque dictis gloriosissimi martyris in suis tormentis magis ipse Anulinus torquebatur: cuius tandem rabies ferocitate saginata, postea reclusum in carcere, passione condignum martyrem destinavit.

V. Post hunc Dativus à Domino in certamine erigitur, qui Thelicæ ad fortissimum prælium de proximo conjunctus est: qui cum pendendo in equuleo extensus, se voce sæpius repetita Christianum esse & collectam fecisse fortiter proclamaret, emerfit sanctissimæ Victoriæ martyris frater, vir sanè togatus, sed à religionis Christianæ sanctissimo cultu ipsis temporibus alienus; qui suspensum in equuleo martyrem prophanis vocibus hæctenus arguebat: Hic est, ait, Domine, qui per absentiam patris nostri, nobis hic studentibus, sororem nostram Victoriam seducens, hinc de splendidissima Carthaginis civitate unà cum Secunda & Restituta ad Alutinensem coloniam secum usque perduxit, quique nunquam domum nostram ingressus est nisi tunc quando quibusdam persuasionibus puellares animos illiciebat. Sed non tulit Victoria clarissima martyr Domini collegam & comartyrem suum falsò appeti senatorem; statimque Christiana libertate prorumpens, Nullius, inquit, persuasione profecta sum, nec cum ipso ad Alutinensem coloniam veni. Hoc possum per cives probare. Omnia mea sponte atque voluntate perfeci. Nam & in collecta fui, & dominicum cum fratribus celebravi, quia Christiana sum. Tunc impudens advocatus maledicta exaggerabat in martyrem. Et contrà martyr gloriosus de equuleo cuncta vera responsione solvebat.

VI. Inter hæc Anulinus ardescens, premi ungu-
 las in martyrem jubet. Statim carnifices nuda præ-
 parataque ictibus latera cruentis vulneribus invene-
 runt. Advolabant truces in manus jussis velocibus,
 secretaque pectoris, disruptis cutibus visceribusque
 divulsis, nefandis aspectibus prophanorum adnixa
 crudelitate pandebant. Inter hæc martyris mens im-
 mobilis; & licet membra rumpantur, divellantur
 viscera, latera dissipentur, animus tamen martyris
 integer inconcussusque perdurat. Denique dignitatis
 suæ memor Dativus, qui & senator, tali voce præ-
 ces Domino sub carnifice rabiente fundebat: O
 Christe Domine, non confundar. His dictis, bea-
 tissimus martyr quod à Domino poposcerat, tam fa-
 cilè meruit quàm breviter postulavit. Denique mox
 Proconsul mente concussa, lingua volente parcere
 profilivit. Cessavere carnifices. Fas enim non erat
 martyrem Christi in commartyris suæ Victoriæ cau-
 sa torqueri. Namque cùm contra eum etiam Pom-
 peianus suspicionis indignæ sævus accusator accede-
 ret, calumniosamque conjungeret actionem, despe-
 ctus à martyre est & percussus. Quid agis hoc in lo-
 co, diabole? Quid contra martyres Christi adhuc
 usque conaris? A senatore Domini ac martyre & po-
 testas simul & forensis rabies superata est. Sed claris-
 simus martyr etiam pro Christo tortus, cùm inter-
 rogatus utrum in collecta fuisset, profiteretur con-
 stanter & diceret cùm collecta fuisset se superve-
 nisse & dominicum cum fratribus congrua religionis
 devotione celebrasse auctoremque ejusdem collectio-
 nis sanctissimæ unum fuisse, in sese rursus Proconsu-
 lem acriùs excitavit; cujus recrudescente sævitia,
 geminata martyris dignitas iteratò unguulis fulcanti-
 bus exaratur. At martyr ad vulnere cruciatus sæ-
 vissimos pristinam suam repetens orationem, Rogo;
 ait, Christe, non confundar. Quid feci? Saturninus
 est Presbyter noster.

VII. Hujus cùm latera, duri trucidisque carnificis magistra crudelitate monstrante, ad uncis unguulis raderentur, Saturninus Presbyter ad prælium postulatur: qui cælestis regni contemplatione considerans parva admodum ac levia suos commartyres sustinere, congregari etiam ipse taliter cœpit. Nam dicente Proconsule, Tu contra jussionem Imperatorum & Cæsarum fecisti, ut hos omnes colligeres, respondit Presbyter Saturninus, Domini spiritu suggerente securus: Dominicum celebravimus. Proconsul ait: Quare? Respondit: Quia non potest intermitteri dominicum. Qui mox ut hæc dixit, contra Dativum statim jubet aptari. Spectabat interea Dativus laniamenta corporis sui potius quàm dolebat; & cujus ad Dominum mens animusque pendebat, nihil dolorem corporis æstimabat; sed tantùm Dominum precabatur dicens: Subveni rogo Christe, habe pietatem, serva animam meam, custodi spiritum meum, non confundar. Rogo Christe, da sufferentiam. Cui cùm à Proconsule diceretur, Ex hac splendidissima civitate magis debueras alios ad bonam mentem vocare, & non contra præcepta Imperatorum & Cæsarum facere, fortius atque constantius acclamabat: Christianus sum. Qua voce diabolus superatus, Parce, inquit. Simulque illum in carcerem tradens, passioni condignæ martyrem reservavit.

VIII. At verò Presbyter Saturninus recenti martyrum sanguine delibutus, cùm penderet in equuleo, admonebatur in eorum fide persistere in quorum cruore perstabat. Hic cùm interrogaretur utrum auctor ipse esset & omnes ipse adunasset, & diceret, Etiam, ego præsens in collecta fui, Emeritus lector ad certamen exiliens, congregante Presbytero, Ego sum auctor, inquit, in cujus domo collecta facta fuit. At Præconsul, qui jam totiens victus

fuerat, impetui Emeriti perhorrebat; & tamen in Presbyterum versus, Quare contra præceptum, inquit, faciebas, Saturnine? Cui Saturninus, Intermitteri dominicum non potest, ait. Lex sic iubet. Tunc Proconsul: Non tamen debuisti prohibita contemnere, sed observare potius, & non rem facere contra præceptum Imperatorum. Et meditata tandem in martyribus voce, terrorem suæ iræ commovit; cui non pigro paretur obsequio. Nam carnifices in senile corpus Presbyteri ruunt, & grassante rabie, rupta nervorum connexione, discerpunt. In gemiscenda supplicia & novi generis in sacerdotem Dei exquisita tormenta videres, quasi in pabulo vulnerum famis rabie sævire carnifices, apertisque visceribus, ad horrorem videntium inter ruborem sanguinis, ossa nudata pallere, & nec inter moras torquentium, exclusam animam corpus supplicio pendente deserere. At tali voce Dominum Presbyter precabatur: Rogo te Christe, exaudi. Gratiâs tibi ago Deus. jube me decollari. Rogo Christe, miserere. Fili Dei subveni. Cui Proconsul: Quare contra præceptum facis? Et Presbyter, Lex sic iubet, lex sic docet, inquit. O admiranda satis ac prædicanda Presbyteri doctoris divina responsio. Legem sanctissimam etiam in tormentis Presbyter prædicat, pro qua libenter supplicia sustinebat. Legis denique voce deterritus Anulinus, Parcâ, inquit; eumque in custodiam carceris redigens, exoptato supplicio destinavit.

IX. At verò Emerito applicito, in tua, inquit Proconsul, domo collectæ factæ sunt contra præcepta Imperatorum? Cui Emeritus sancto spiritu inundatus, In domo mea, inquit, egimus dominicum. At ille, Quare permittebas, ait, illos ingredi? Respondit: Quoniam fratres mei sunt, & non poteram illos prohibere. Sed prohibere, inquit,
illos

illos debuisti. At ille, Non potui, ait, quoniam sine dominico non possumus. Statim etiam ipse in equuleo iubetur extendi, extensusque vexari. Qui cum validos ictus innovato carnifice pateretur, Rogo, ait, Christe subveni. Contra præceptum Dei facitis, ô infelices. Et interloquenti Proconsuli, Non oportuerat te eos suscipere, respondit: Non potueram quin susciperem fratres meos. At Proconsul sacrilegus, Sed prior, inquit, erat jussio Imperatorum & Cæsarum. Contra religiosissimus martyr, Deus, inquit, major est quam Imperatores. Rogo Christe, tibi laudes. Christe Domine, da sufferentiam. Cui talia precanti hæc Proconsul iniecit: Habes ergo scripturam aliquam in domo tua? Et respondit: Habeo, sed in corde meo. Et Proconsul, In domo, inquit, tua habes, an non? Emeritus martyr ait: In corde meo illas habeo. Rogo Christe, tibi laudes. Libera me, Christe, in nomine tuo. Breviter patior, libenter patior. Christe, non confundar. O martyrem Apostoli memorem, qui legem Domini conscriptam habuit, non atramento, sed spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. O martyrem legis sacræ idoneum diligentemque custodem, qui traditorum facinus perhorrescens, scripturas dominicas, ne perderet, inter secreta sui pectoris collocavit. Quo cognito, Proconsul, Parce, inquit. Ejusque confessionem in memoriam unà cum ceterorum confessionibus redigens, Pro vestris meritis omnes, inquit, secundum confessionem vestram pœnas meritas persolvetis.

X. Sed jam ferina rabies ore cruento tormentis martyrum saginata languebat. Sed cum Felix nomine & passione processisset in prælium, aciesque Domini omnis incorrupta invictaque perstaret, tyrannus mente prostratus, voce demissus, anima &

corpore dissolutus, Spero vos, inquit, hanc partem potiùs eligere, qua possitis vivere, ut iustitias conservetis. Contra quæ confessores Domini, invicti martyres Christi, tamquam ex uno ore dixerunt: Christiani sumus, non possumus nisi Domini legem sanctam usque ad effusionem sanguinis custodire. Qua voce percussus inimicus Felici dicebat: Non quero utrum Christianus sis, sed an collectam feceris, vel scripturas aliquas habeas. O stulta iudicis & ridenda interrogatio. Christianus, inquit, utrum sis tace. Et addidit: Si in collecta fuisti? Respondit: Quasi Christianus sine dominico possit, aut dominicum sine Christiano celebrari. An nescis, Satanas, in dominico Christianum & in Christiano dominicum constitutum, ut nec alterum sine altero valeat esse? Cùm nomen audieris, frequentiam Domini discere; & cùm collectam audieris, nomen agnosce. Denique cognosceris à martyre & rideris, tali responsione confunderis. Collectam, inquit, gloriosissimè celebravimus, ad scripturas dominicas legendas in dominicum convenimus semper. Qua confessione confusus graviter Anulinus, fustibus cæsum exanimem, cœlesti concilio martyrem properantem ad siderea tribunalia, expleta passione, consociat.

XI. Sed Felicem sequitur alius Felix nomine pariter & confessione atque ipsa passione consimilis. Pari etenim virtute congressus, etiam ipse fustium læsione quassatus, animam in tormenta carceris penens, superioris Felicis est martyrio copulatus. Post hos suscepit certamen Ampelius custos legis, scripturarum divinarum fidelissimus conservator. Hic quærente Proconsule an in collecta fuisset, hilaris atque securus alacri voce respondit: Cum fratribus, inquit, feci collectam, dominicum celebravi; & scripturas dominicas habeo mecum, sed in corde

meo conscriptas. Christe, tibi laudes refero. Exaudi Christe. Qui cum hæc dixisset, cervicibus contusis, quasi jam in tabernaculum dominicum lætus cum fratribus relegatur. Hunc sequitur Rogatianus: qui confessus Domini nomen, supradictis fratribus iungebatur illæsus. Quintus verò applicitus, egregiè nomen Domini magnificèque confessus, cæsus fustibus in carcerem truditur, condigno martyrio reservatus. Hunc sequebatur & Maximianus, in confessione par, in congressione consimilis, in victoriæ triumphis æqualis. Post quem junior Felix spem salutemque Christianorum dominicum esse proclamans, cum similiter etiam ipse fustibus caderetur, Ego, inquit, devota mente celebravi dominicum, collectam cum fratribus feci, quia Christianus sum. Qua confessione supradictis fratribus meruit etiam ipse sociari.

XII. At junior Saturninus, martyr Saturnini Presbyteri progenies, in certamen optatum festinus accessit, appropinquans patris virtutibus gloriosissimis adæquari. Cui cum Proconsul furibundus diabolo suggerente dixisset, Et tu, Saturnine, interfuisti, respondit Saturninus: Christianus sum. Non à te quæro hoc, ait, sed utrum egeris dominicum. Cui Saturninus respondit: Egi dominicum, quia salvator est Christus. Quo nomine salvatoris audito, Anulinus exarsit, & in filium patrium instaurat equuleum. Extensoque Saturnino, Quid, inquit, Saturnine profiteris? Vides ubi positus sis. Habes aliquas scripturas? Respondit: Christianus sum. Proconsul verò ait: Ego quæro an conveneris, & an scripturas habeas. Respondit: Christianus sum. Aliud non est nomen quod post Christum oporteat nos sanctum observare. Qua confessione diabolus inflammatus, Quoniam permanes, inquit, in obstinatione tua, etiam te oportet tormentis affici.

Dic an aliquas scripturas habeas. Et ad officium dixit: Vexa illum. Ibant in adolescentis latera paternis vulneribus lassati tortores, & adhuc humectantem in unguis patrium sanguinem cognato filij cruori miscebant. Videres per hiantium vulnerum sulcos de lateribus antea genitoris sanguinem fluere, & cruorem filij paterno permixtum unguis rorantibus emanare. At juvenis gemini sanguinis admixtione recreatus, medelam potiùs quàm tormenta sentiebat, & recepta in tormentis fortitudine, fortissimis vocibus exclamabat: Scripturas dominicas habeo, sed in corde meo. Rogo Christe, da sufferentiam, Spes est vitæ. Anulinus inquit: Quare contra præceptum faciebas? Respondit: Quia Christianus sum. Quo audito, Parce, inquit. Et statim cessante tormento, in patrium consortium relegatur.

XIII. Interea mergebat in noctem horis labentibus dies, & consumptis cum sole tormentis, defecit atra tortorum rabies, & cum sui judicis crudelitate languebat. Sed legiones dominicæ, in quibus Christus, perpetuum lumen, armorum cœlestium corusco splendore fulgebat, fortiùs atque constantiùs in certamina profilibant. Cùm verò adversarius Domini tot martyrum præliis gloriosissimis victus, tantisque ac talibus congressionibus superatus, desertus à die, comprehensus à nocte, deficiente jam carnificum rabie, profligaturus cum singulis congregari alteriùs non valeret, totius exercitus Domini animos percontatur, devotasque sanctorum mentes tali interrogatione propulsat. Vidistis, inquit, eos qui perseveraverunt, quid sustinuerunt, vel quid in sua confessione perstantes adhuc habeant sustinere. Et ideo qui vult ex vobis ad indulgentiam pervenire, ut salvus esse possit, profiteatur. Ad hæc confessores Domini, gloriosi martyres Christi, læti ac triumphantes simul, non ex Proconsulis dictis,

sed ex victoria passionis Spiritu sancto ferventes, fortiùs clariùsque tanquam ex uno ore dixerunt: Christiani sumus. Qua voce prostratus est diabolus; & concussus Anulinus confususque, omnes sanctos in carcerem trudens, illos martyrio destinavit.

XIV. Et ne devotissimus feminarum sexus florentissimusque sacrarum virginum chorus certaminis tanti gloria privaretur, omnes feminæ, Christo Domino auxiliante, in Victoria congressæ sunt & coronatæ. Etenim Victoria sanctissima feminarum, flos virginum, decus & dignitas confessorum, honesta natalibus, religione sanctissima, moribus temperata, in qua naturæ bonum candida pudicitia relucebat, respondebatque pulchritudini corporis fides pulchrior mentis & integritas sanctitatis, ad secundam palmam restitutam se in Domini martyrio lætabatur. Huic namque ab infantia jam clara pudicitia signa fulgebant, & rudibus adhuc annis, apparebat rigor castissimus mentis & quædam dignitas futuræ passionis. Denique postquam plena virginitas ultimum ætatis tempus explevit, cùm puella nolens & reluctans in nuptias à parentibus cogeretur, invitamque tradere sponso prædo suggereret, clam se per præceps puella dimittit, aurisque famulantibus supportata, incolumis gremio terræ suscipitur. Neque fuerat postmodum pro Christo Domino passura, si pro sola tunc pudicitia moreretur. Liberata igitur nuptialibus tædis, illusoque simul cum parentibus sponso, media penè de ipsa nuptiarum frequentia profiliens, ad ædem pudicitia portumque pudoris Ecclesiam intacta virgo confugit, ibique consecrati Deo dicatque capitis in perpetuam virginitatem sacratissimum crinem inconcusso pudore servavit. Hæc ergo ad martyrium properans, florentem pudicitia palmam triumphali dextera præferabat. Namque interroganti Proconsuli quid profiteretur, clara voce

respondit : Christiana sum. Et cùm à Fortunatiano fratre togato ejusque defensore vanis argumentationibus mente capta esse diceretur, Victoria respondit: Mens mea est, inquit, nunquam mutata sum. Ad hæc Proconsul, Vis, inquit, ire cum Fortunatiano fratre tuo? Respondit: Nolo, quia Christiana sum; & illi sunt fratres mei qui Dei præcepta custodiunt. O puellam divinæ legis auctoritate fundatam. O virginem gloriosam æterno Regi meritò consecratam. O beatissimam martyrem evangelica professione clarissimam, quæ dominica voce respondit: Hi sunt fratres mei qui Dei præcepta custodiunt. Quibus auditis, Anulinus deposita judicis auctoritate, ad persuasionem puellæ descendit. Consule tibi, inquit. Vides enim fratrem tuum providere cupientem salutis tuæ. Cui martyr Christi: Mens mea est, inquit; nunquam mutata sum. Nam & in collecta fui, & dominicum cum fratribus celebravi, quia Christiana sum. Mox cùm hæc Anulinus audisset, furis agitatedus exarsit, & puellam sacratissimam martyrem Christi in carcerem unà cum ceteris relegans, passioni omnes reservavit.

XV. Sed Hilarianus adhuc supererat, unus de natis Presbyteri martyris Saturnini, qui ætatem suam parvulam ingenti devotione vincebat. Hic patris fratrumque triumphis appropinquans jungi, diras tyrannidas non tam exhorruit quàm in nihilum duxit. Huic cùm diceretur, Patrem tuum aut fratres tuos secutus es? subito brevi de corpore vox juvenilis auditur, & angustum pueri pectus ad confessionem Domini totum aperitur in voce respondentis: Christianus sum, & mea sponte atque voluntate cum patre meo & cum fratribus meis feci collectam. Audiebas patris Saturnini martyris vocem per dulcis filij meatus exire & confitentem Christum Dominum linguam de fratris exemplo secuturam. Sed Procon-

ful stultus, non intelligens contra se non homines sed Deum in martyribus dimicare, nec quia in puerilibus annis ingentes animos sentiebat, putabat puerum tormentis infantiae posse terreri. Denique amputabo, inquit, & comam tibi & nasum & auriculas, & sic te dimitto. Ad hæc Hilarianus puer, patris fratrumque virtutibus gloriosus, qui jam didicerat à majoribus suis tormenta contemnere, clara voce respondit: Quicquid facere volueris, fac, quia Christianus sum. Mox in carcerem recipi etiam ipse iubetur; ingentique cum gaudio vox Hilariani auditur dicentis: Deo gratias. Hic certaminis magni pugna perficitur, hic diabolus superatur & vincitur, hic martyres Christi de passionis futuræ gloria æterna congratulatione lætantur.

XVI. Verùm quoniam nos, ut supra diximus, schismatis tempus admonuit confessionibus tantis ac talibus martyrum decreta conjungere constitutionesque sanctissimas amicorum Dei gestis superioribus catenare, necessario breviter cuncta quæ martyres in carcere ex auctoritate legis divinæ sanxerunt, servandaque posteris reliquerunt, discurram, nec lapforum superbiam atque audaciam traditorum in hac ipsa mea festinatione præteream. Coëgit enim me transcendere nihil gestorum fides, amor legis, Ecclesiæ status, salus publica, vita communis. His enim de rebus Ecclesia catholica quæ sit poterit recognosci, si labes pestifera traditorum nefandis actibus suis sententiaque martyrum, omnibus seculis declaretur. Postquam igitur supradictos martyres Christi exoptatus carcer recepit, confessores qui priores illic detrusi fuerant, victricibus palmis triumphales dexteris venientibus adungebant. Veniebant præterea ad eundem locum & ex diversis provinciæ partibus alij quoque quamplurimi confessores; inter quos erant Episcopi, Presbyteri, Diaconi, ceteri-

que Clerici, qui legem Domini afferentes, collectam dominicamque constanter & fortiter celebrabant, quique scripturas dominicas divinaque testamenta de flamma atque de incendio conservantes, seipfos diris ignibus cruciatibusque diversis, Machabæico more, pro divinis legibus obtulerunt.

XVII. Ea igitur tempestate, cum horridus carcer crassaque tenebræ intra se clausos retinerent testes fidelissimos Dei, & ingentia catenarum pondera devota membra vincirent, cum debilitaret fames, fatigaret sitis, frigus quateret, turba comprimeret, latera ipsa recenti unguularum laceratione disrupta ferverent, inter catenas & ferrum instrumentaque tormentorum ex auctoritate legis divinæ, quod sibi met posterisque martyribus conservarent, celebrantes Concilium, cælestia decreta condebant. Verè enim vivus ille spiritus sanctus confessorum mentes æternis aspirando & divinis colloquiis exercebat. Sed post crudelem tempestatem ac persecutionis horribiles minas, quibus Christianam religionem tyrannica rabies infestaverat, quò iterum purior ac ferenior Christiani nominis pax æterna luceferet, nec defuit traditorum omnium callidissima fraus conspiratioque pestiferorum naufragorum diabolica arte composita, quæ sub pretextu religionis religionem impugnaret, fidem everteret, legem divinaque jura turbaret; maximè cum etiam Mensurius Carthaginensis quondam Episcopus recenti scripturarum traditione pollutus, sceleris sui amentiam peiore cœpisset ferocia publicare: quippe qui combustorum veniam librorum à martyribus poscere atque implorare debuerat, ut delicta sua majoribus flagitiis cumularet, eo animo sæviebat in martyres quod divinas tradiderat leges. Etenim hic tyranno sævior, carnifice crudelior, idoneum sceleris sui ministrum Diaconum suum elegit Cæcilianum; idemque lora

& flagra cum armatis ante fores carceris ponit, ut ab ingressu atque aditu cuntos qui victum potumque in carcerem martyribus afferebant, gravi affectos injuria propulsaret. Et cædebantur à Cæciliano passim qui ad alendos martyres veniebant, sitientibus intus in vinculis confessoribus pocula frangebantur ante carceris limina, cibi passim lacerandi canibus spargebantur, jacebant ante carceris fores martyrum patres matresque sanctissimæ, & ab extremo conspectu liberorum excussi, graves nocte dieque vigiliis ad ostium carceris exercebant. Erat fletus horribilis & acerba omnium qui aderant lamentatio, prohibere pios martyrum complexus, & divelli à pietatis officio. Christianos, Cæciliano sæviente tyranno & crudeli carnifice.

XVIII. Interea martyres Christi non carceris squalor, non viscerum dolor, non denique ulla rerum penuria commovebat, sed meritis jam Domino & confessione vicini direxerunt in posteros salutem, quæ communem Christiani nominis progeniem ab omni recidiva communionem traditorum secerneret, tali sub comminatione: *Si quis traditoribus communicaverit, nobiscum partem in regnis caelestibus non habebit.* Et hanc sententiam suam sancti spiritus auctoritate conscriptam tali comparatione firmabant. *Scriptum est, in Apocalypsi, Quicumque adjecerit ad librum istum apicem unum aut litteram unam, adiciat illi Deus innumerabiles plagas; & quicumque deleverit, deleat partem ejus Dominus de libro vite. Si ergo additus apex unus, aut littera una dempta de libro sancto radicitus amputat, & sacrilegum facit, & subvertit auctorem, necesse est omnes eos qui testamenta divina legesque venerandas omnipotentis Dei & Domini nostri Iesu Christi prophanis ignibus tradiderunt exurendas, aeternis gehennæ ardoribus atque inextinguibili igne*

torqueri. Et ideo, ut supra diximus, si quis traditoribus communicaverit, nobiscum partem in regnis caelestibus non habebit. Hæc communicantes singuli ad passionis gloriam festinabant, supremaque testatione unusquisque martyrum cruore proprio consignabat. Exinde Ecclesia sancta sequitur martyres, & detestatur execratae perfidiæ traditores.

XIX. Igitur cum hæc ita sint, quisnam est divini juris peritia pollens, fide præditus, devotione præclarus, religione sanctus, qui iudicis Dei memor veritatem ab errore discernat, à fide perfidiam disjungat, simulationemque fictam à certa & integra sanctitate recludat, separet à stante lapsum, ab integro vulneratum, à justo reum, ab innocente damnatum, à custode legis proditorem, à confessorre Christi nominis negatorem, à martyre Domini persecutorem, & unum atque idem esse existimet & Ecclesiam martyrum & conventicula traditorum? Nemo scilicet, quoniam hæc inter se ita repugnant contrariaque sibi sunt ut lux tenebris, vita morti, sanctus angelus diabolo, Christus Antichristo, Paulo Apostolo dicente: *Quasi filiis dico, dilatamini & vos, & nolite conjungi cum infidelibus. Quæ est enim participatio iustitiæ ad iniquitatem, aut quæ communicatio luminis ad tenebras, quæ particula est fideli cum infideli, quæ est autem conventio templi Dei cum simulachris? Vos autem templum Dei vivi estis. Dicit enim: Quia inhabitabo in eis & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Propter quod discedite de medio eorum & separamini, dicit Deus omnipotens, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.* Quamobrem fugienda bonis & vitanda est semper religiosis conspiratio traditorum, hypocritarum domus, Phariseorumque sen-

2. Cor. 6.

tentia. Utinam adoptiones filiorum filiarumque Dei
 in sancta Ecclesia spiritaliter nati dignè succedant,
 & non alienis facinoribus immerfi, pro luce tene-
 bras & pro vita mortem, interitum sibi pro salute
 acquirant. Talis est enim Ecclesia Domini, quæ una
 semper singularisque contra sese & in partes duas
 dividi non potest, sed post teterrimam persecutionis
 noctem turbinesque pestiferos tyrannorum, ad de-
 ceptionem innocentium prædámque populorum dia-
 bolus versutia callidissimæ fraudis adinvenit; ut quos
 aperta persecutionis clade transvorare non valuit, nec
 in sacrilego seculo idolorum servitio mancipandos de-
 lictorum nexibus in perpetuam perniciem potuit reti-
 nere, eos pollutis traditionibus jungens sibi, sub præ-
 textu sanctissimæ religionis extinguat. Denique illi
 falsi sacrorum ritus fictaque mysteria non tam in salu-
 tem quàm in perniciem miserorum celebrantur, cum
 erigit altare sacrilegus, celebrat sacramenta pro-
 phanus, baptizat reus, curat vulneratus, venera-
 tur martyres persecutor, legit evangelia traditor,
 hereditatem cœli promittit divinorum testamento-
 rum exultor, quos Dominus increpat & objurgat in
 evangelio dicens: *Vae vobis Scribae & Pharisei hy-* Matth. 25.
pochrta, qui circuitis mare & aridam facere unum
profelytum, & cum factus fuerit, facitis eum filium
gehennæ dupliciter plus quam estis vos. Et Propheta
 polluta eorum sacrificia respuens ait: *Sacrificia eo-* Ose 9.
rum tamquam pannus illotus. Omnis qui tetigerit
illum, inquinabitur. Sed & per Aggæum clarissi- Agg. 2.
 mum Prophetarum, *Interroga, inquit Dominus,*
sacerdotes legem. Si acceperit homo carnem sanctam
in summo vestimenti sui, & tetigerit summitas ve-
stimenti ejus aliquam partem panis, vini, aut olei,
si sanctificabitur? & dixerunt sacerdotes: Non. Et
dixit Aggæus: Si tetigerit inquinatus in anima ho-
rum aliquid, si inquinabitur? Et dixerunt sacerdotes:

Inquinabitur. Et dixit Aggeus: Sic & populus hic, & gens hac coram me, dicit Dominus, & omnis quicumque accesserit illic, inquinabitur.

XX. Fugienda est ergo & execranda pollutorum omnium congregatio vitiosa, & appetenda omnibus beatissimorum martyrum successio gloriosa, quæ est Ecclesia sancta, una & vera catholica, ex qua martyres profecti sunt, & à quibus divina testamenta servata sunt. Hæc etenim sola persecutionis infestæ impetum fregit, hæc legem Domini usque ad effusionem sanguinis conservavit: in hac virtutes populi sancti spiritus præsentia frequentantur, baptisma à Salvatore perficitur, vita perpetua reparatur. Semper enim illis propitius Deus adest, Dominus Christus collætatur, & gaudet spiritus sanctus, in confessoribus victor, in martyribus triumphator. Postremò cum nec Mensurius nec minister ejus Cæcilianus ab hac immani crudelitate cessare vellent, Anulino Proconsule aliisque persecutoribus interim circa alia negotia occupatis, beati martyres isti, corporeis alimentis destituti, paulatim & per intervalla dierum naturali conditioni, famis atrocitate cogente, cesserunt, & ad sideræ regna cum palma martyrij migraverunt, præstante Domino nostro Iesu, qui cum patre regnat in secula seculorum. Amen.

